

УДК 373.1"71":37.061:316.722(94)

Голуб Л. І.

АВСТРАЛІЙСЬКІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ШКОЛИ ЯК ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація. У статті розглянуто австралійські підходи до розвитку школи як полікультурного освітнього середовища на сучасному етапі.

Ключові слова: полікультурне освітнє середовище, полікультурне суспільство, культурна розмаїтість, корінне населення Австралії, жителі островів Торресової протоки.

Постановка проблеми. Україна є поліетнічною, поліконфесійною, полімовною, полікультурною державою. На її території проживають представники понад 130 національностей, народностей та етнічних спільнот. Серед них 72,7% становлять українці, 22,1% — росіяни. Серед інших народностей, кількість яких складає менше 1% від загальної кількості населення, виділяються білоруси (0,6%), молдавани (0,5%), кримські татари (0,5%), болгары (0,4%), угорці (0,3%), румуни (0,3%), поляки (0,3%), євреї (0,2%), вірмени (0,2%), греки (0,2%), роми (0,1%), грузини (0,1%), гагаузи (0,1%) та ін. [2, С. 138].

В українських школах спільно навчаються діти різних народів з різною національною культурою, різноманітними національними звичаями, психологічним укладом і менталітетом. У сучасних умовах завдання формування навичок взаємодії з носіями різних культур, виховання поваги, толерантності, позитивного ставлення до представників інших народів у школах з багатонаціональним складом учнів здобуває особливу актуальність. Україна є відкритою до вивчення досвіду зарубіжних країн, які досягли значних успіхів у цих питаннях. Однією з таких країн є Австралія, яка вже багато років успішно працює над створенням комфортного полікультурного середовища для усіх учасників навчально-виховного процесу, і в якій багатонаціональні та багаторасові навчальні заклади — явище цілком звичайне. Тому вважаємо австралійський досвід особливо корисним для України, яка ще тільки починає робити перші кроки у цьому напрямі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Першими питання полікультурності в освіті почали активно досліджувати американські педагоги: К. Беннет, Дж. Бенкс, Г. Бейкер, Дж. Гай, Д. Голднік, Дж. Гудлад, Л. Дарлінг-Хаммонд, К. Кемпбел, С. Ніето, Д. Садкер, К. Слітер, Ф. Чінн та інші.

В Австралії проблемами полікультурності займалися: Дж. Вуд, Дж. Ло Б'янка, М. Кюрей, Б. Еласкі, Т. Елліот, Дж. Маршал, Р. Морґінсон, Дж. Муді, Дж. Сахс, Р. Сайкс, Р. Тафт. У своїх працях австралійські учені Л. Бреді, С. Каррінгтон, М. Клейн, Х. Коннел, Дж. Лейн, Т. Ловат, К. Роу, Дж. Сахс, Ч. Сім, М. Скілбек та ін. висвітлювали проблеми сучасної педагогічної освіти в Австралії. Проблемаам шкільної освіти присвячені праці таких сучасних австралійських дослідників, як Дж. Айме, Дж. Браун, Дж. Метьюз, Дж. Міллер, Дж. Мітчелл та ін.

Значної уваги проблематика полікультурності суспільного устрою набула у роботах російських науковців: Є. Бондаревської, В. Борисенкова, В. Гершунського, О. Гукаленко, Ю. Давидова, А. Джуринського, З. Малькової, М. Кузьміна, Л. Супрунової та ін. Ці вчені створили потужну наукову школу з вивчення полікультурного освітнього простору. Сучасні російські дослідники І. Балицька, А. Волкова та А. Переверзев присвятили свої дослідження проблемам освіти в Австралії.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що в теорії і практиці вітчизняної педагогіки накопичено значний досвід щодо питання полікультурності в освіті, зокрема, розкрито зміст поняття полікультурності (Р. Антонюк, М. Денисенко, Г. Єлізарова, І. Макаренко, П. Сисоєв), полікультурного підходу в освіті (О. Ковальчук); визначено роль полікультурності у вихованні (І. Лощенова, Г. Розлуцька, І. Алексашенкова, Л. Данилова, В. Долженко, О. Щеглова), педагогічні передумови професійної підготовки вчителя для роботи в поліетнічному просторі (О. Дубасенюк); досліджуються дидактичні аспекти підготовки майбутнього вчителя до міжкультурної взаємодії (Н. Гальськова, В. Сафонова), формування полікультурної компетентності у студентів (Л. Данилова, І. Соколова, О. Щеглова). Дослідженням у галузі середньої освіти у зарубіжжі присвятили свої роботи такі вітчизняні науковці, як М. Авраменко, О. Алексеєва, А. Василюк, Л. Волинець, О. Заболотна, О. Локшина, О. Огієнко, О. Першуківа, Л. Пуховська.

Однак ще недостатньо вивчений українськими педагогами австралійський досвід розвитку школи як полікультурного освітнього середовища.

Метою статті є дослідити австралійські підходи до розвитку школи як полікультурного освітнього середовища на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. Австралія – одне з найбільш космополітичних і динамічних суспільств у світі. Населення Австралійського Союзу складають емігранти із 200 країн: Великобританії (5,2%), Нової Зеландії (2%), Китаю (1%), Італії (1%), В'єтнаму (0,8%). На території країни проживають також корінні (тубільні) народи, які становлять 2,3% від загальної кількості населення Австралії. Крім багатонаціонального, Зелений континент може похвалитися і мовним розмаїттям. Хоча офіційною мовою є англійська, австралійці розмовляють 200 різними мовами і діалектами, включаючи 45 мов, якими користуються представники корінного населення. Австралія характеризується і релігійним розмаїттям. Крім християн (близько 13 млн.), які становлять більшість населення, є також буддисти, мусульмани, індуси та іудеї [3].

Нині австралійський уряд робить усе можливе, аби представники усіх рас почували себе комфортно: австралійські газети друкуються 30 мовами, радіопередачі транслюються 60 мовами, офіційною політикою держави проголошено «мультикультуралізм». Такий підхід гарантує громадянам можливість вільної культурної реалізації, соціальну рівність, відсутність дискримінації, створення такої адміністративної, соціальної та економічної інфраструктури, яка б відповідала потребам багатонаціонального населення країни, на досягнення соціальної гармонії між представниками різних культур, на використання переваг культурного розмаїття населення на користь усіх австралійців.

Багатонаціональність, полікультурність та мультилінгвізм австралійського соціуму притаманний також і австралійським школам. Школа в Австралії – це полікультурне середовище, де навчаються і працюють представники різних рас, народностей, релігій, соціальних груп. Багатонаціональний шкільний заклад є своєрідною соціальною моделлю мультикультурного соціуму.

Уряд Австралії переконує свій народ, що майбутнє Австралії залежить від кожного її громадянина: його знань, розуму, умінь, цінностей, а також від того, наскільки він буде корисним суспільству, в якому живе [4, С. 37]. Оскільки, на думку уряду, саме якісна шкільна освіта є основним засобом створення такого громадянина, то пріоритетним завданням кожної школи є розвиток комфортного освітнього середовища для усіх дітей, незалежно від їх статі, віросповідання, культурної, мовної, етнічної чи расової приналежності.

Прагнення австралійського уряду створити комфортне полікультурне освітнє середовище у школі відображено у цілій низці законодавчих документів. У 1999 р. в м. Аделаїда (столиця штату Південна Австралія) Радою міністрів з питань освіти, працевлаштування, навчання та справ молоді (МСЕЕТУА) було прийнято Декларацію національних цілей шкільної освіти у XXI ст., яка стала поштовхом для подальших освітніх реформ по всій території Австралії. Метою цієї Декларації є формулювання завдань шкільної освіти, які допоможуть пристосувати її до сучасних умов, навчити молоду людину «ефективно взаємодіяти зі світом, який дедалі більше ускладнюється» [4, С. 37] через інтенсивний розвиток інформаційних та комунікаційних технологій, зростання культурного розмаїття населення, виникнення екологічних та соціальних проблем. Національні цілі щодо здійснення шкільної освіти у XXI ст. поділені на три розділи і стосуються: 1) знань та умінь учнів на момент закінчення школи; 2) дисциплін, які є обов'язковими для вивчення у школі; 3) соціальної справедливості у школі.

В останньому розділі мова йде про неупереджене ставлення до учня, незалежно від його статі, мовної, культурної, етнічної, релігійної, соціально-економічної чи географічної приналежності. Наголошується, що усі діти, у тому числі й ті, що належать до корінного населення Австралії та жителів островів Торресової протоки, мають однакові можливості в отриманні якісної середньої освіти, яка дасть змогу кожному продовжити навчання і здобути бажану професію. Обов'язковим є визнання всіма учнями цінності культур аборигенів Австралії та жителів островів Торресової протоки для австралійського суспільства, сприяння миру, взаєморозумінню та культурному взаємозбагаченню між корінним і некорінним

населенням Австралії. Однією з цілей є також усвідомлення учнями переваг мовного розмаїття Австралії та використання його на користь австралійської громади [4, С. 38-39].

Досягнення національних цілей шкільної освіти вимагає ґрунтовної підготовки вчителя, якому належить чи не найголовніша роль у навчально-виховному процесі, зокрема, у створенні комфортного полікультурного освітнього середовища.

Австралійські управлінці у галузі освіти зробили суттєвий крок вперед, розробивши Національні державні стандарти для вчителів (National Professional Standards for Teachers). Робота над ними була розпочата ще у 2009 році. В кінці грудня 2010 року вони були схвалені Радою Міністрів з питань освіти, розвитку раннього дитинства та справ молоді (MCEECDYA) та опубліковані у лютому 2011 року. Національні державні стандарти для вчителів – це державний документ, який визначає якість підготовки вчителя, рівень його професіоналізму, вміння застосовувати теоретичні знання на практиці, а також здатність професійно взаємодіяти з колегами, батьками, учнями, громадою. Що стосується полікультурної підготовки, то від сучасного австралійського вчителя вимагається: володіти освітніми стратегіями, які відповідають потребам учнів різних мовних, культурних, релігійних та соціально-економічних груп; знати і розуміти вплив культури, культурної ідентичності та мовного оточення на освіту учнів, що належать до корінного населення Австралії та жителів островів Торресової протоки; розробляти і застосовувати ефективні освітні стратегії, які спираються на місцеву громаду, культурне і мовне оточення, історичне минуле корінних народів Австралії та жителів островів Торресової протоки; надавати допомогу колегам, які використовують такі стратегії у роботі; постійно співпрацювати з представниками громади, батьками, опікунами для створення таких освітніх стратегій; з повагою ставитись до корінного населення Австралії та жителів островів Торресової протоки, їхньої історії, культури та мов; сприяти миру, злагоді і порозумінню між корінним та некорінним населенням Австралії; розвивати в інших учнях повагу до корінного населення Австралії та жителів островів Торресової протоки, їхньої історії, культури та мов; ставити такі освітні цілі, які будуть зрозумілими і досяжними для дітей з різними здібностями та особливостями; під час здійснення процесу навчання створювати атмосферу безпеки, підтримки, доброзичливості і чуйності для всіх учнів [5].

Важливою умовою створення полікультурного освітнього середовища є постійна взаємодія учнів, батьків, вчителів, громади. Ключова роль у цьому процесі належить педагогу, який постійно підтримує зв'язок з батьками та громадою, залучає учнів до участі у житті школи і класу. Тільки у співпраці усіх учасників навчально-виховного процесу можна створити комфортне середовище для навчання учнів в умовах полікультурності [5].

Формування навичок взаємодії з носіями різних культур у школах з багатонаціональним складом учнів вимагає від учителя відповідної підготовки у ВНЗ, а саме реалізації у процесі навчання новітньої освітньої стратегії – полікультурної освіти. Тому вищі заклади освіти Австралії змінюють навчальні плани та програми, щоб задовольнити потреби студентів з різних етнокультурних груп, здійснювати підготовку фахівців, які уміють ефективно реагувати на реалії полікультурного суспільства.

Насамперед це використання таких методик: «навчання через співробітництво», «зацікавлене навчання» (relational teaching), «цілісне мовлення» (залучення до діяльності через особистий досвід), які дають змогу розкрити потенціал кожного студента. Висуваються нові вимоги до навчальних планів. Вони повинні складатись з урахуванням міждисциплінарного підходу, досвіду студентів, бути гнучкими, релевантними (відповідними). Заохочується міждисциплінарний підхід у викладанні, акцентується увага на комунікації, врахуванні різних точок зору студентів.

Завданням педагогічних ВНЗ є підготовка компетентного фахівця, здатного працювати у поліетнічному, полікультурному суспільстві. Полікультурна педагогічна освіта висуває певні вимоги до вчителя: знання етнографії, усвідомлення власної ідентичності, подолання етнокультурних стереотипів та упереджень, вміння інтегрувати ідеї мультикультуралізму у зміст своєї навчальної дисципліни, налагоджувати толерантні відносини з учнями. У

результаті підготовки педагога якісно нового зразка ставиться за мету перетворити ідеї полікультурної освіти у його особисті переконання, сформувати знання та вміння, що дозволять успішно виконувати професійні обов'язки у поліетнічному, полікультурному середовищі [1, С. 22].

Оскільки у державних школах з кожним роком збільшується кількість учнів, що є представниками корінного населення Австралії, зростає увага офіційної влади до освітніх потреб аборигенів. Почали розроблятися програми навчання з урахуванням звичаїв і культури корінних жителів континенту. Уроки культури і побуту аборигенів оголосили частиною обов'язкової навчальної програми для всіх австралійців. Один з коледжів Північної території готує спеціалістів із числа корінних жителів Австралії. Формування педагогічного контингенту з представників різних культур, зокрема, залучення до навчального процесу представників корінних народів Австралії, є одним зі способів розвитку школи як полікультурного освітнього середовища.

Висновки. Отже, ми бачимо, що уряд Австралії приділяє багато уваги розвитку освіти в країні, усвідомлюючи той факт, що якісна освіта сприяє зростанню економічного добробуту цілої нації. Першочерговим завданням держави на сучасному етапі є розвиток школи як полікультурного освітнього середовища, де вчителі, учні, їхні батьки співпрацюють разом; де кожна дитина буде почувати себе комфортно, незалежно від її національності, мови, віросповідання, соціального походження. Оскільки ключова роль у створенні такого середовища у школі належить педагогу, то австралійський уряд надає великого значення професійній підготовці сучасного вчителя, важливим елементом якої є не лише ґрунтовні знання, а й уміння толерантно і неупереджено взаємодіяти з учнями, батьками, громадою, колегами в умовах полікультурності.

Література

1. Балицкая И. В. Мультикультурное образование в США, Канаде и Австралии : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 / И. В. Балицкая – М., 2009. – 30 с.
2. Соколова І. В. Розвиток освіти в умовах полікультурного глобалізованого світу. / Розвиток сучасної освіти: освітологічні наголоси : наук. пр. за матер. Першої Всеукр. наук.-практ. конф. «Освітологія — науковий напрям інтегрованого пізнання освіти»; авт. кол.: В. Г. Кремень, О. В. Сухомлинська, І. Д. Бех, В. О. Огнев'юк, В. М. Ткаченко, П. Ю. Саух, Д. І. Дзвінчук, С. О. Сисоева, І. В. Соколова. — К. : Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. — 152 с.
3. About Australia / Australian Government, Department of Foreign Affairs and Trade. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.australia.gov.au>. Назва з екрану.
4. Education of Teachers of Indigenous Students in Early Childhood Service and Schools (MCEETYA Taskforce on Indigenous Education : Discussion Paper) / [Електронний ресурс]. – 2001. – 38 р. – Режим доступу : <http://www.mceelya.edu.au/mceelya/publications>. Назва з екрану.
5. National Professional Standards for Teachers. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aitsl.edu.au>. Назва з екрану.

Анотація. В статті рассмотрені австралійські підходи к розвитку школи как полікультурної образовательної середовища на сучасному етапі.

Ключевые слова: полікультурна образовательна середовища, полікультурне общество, культурне різноманіття, корінне населення Австралії, жителі островів Торресова протоки.

Summary. This article deals with the Australian approaches to the development of school as polycultural educational environment at the present stage.

Key words: polycultural educational environment, polycultural society, cultural diversity, Aboriginal people of Australia, Torres Strait Islander people.

Надійшла до редколегії 07.012.2011 р.

УДК 371

Гордійчук А. В.

ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. У статті розглядається проблема формування однієї із ключових компетентностей у майбутніх учителів іноземної мови – міжкультурної професійної компетентності, базовим поняттям якої є «діалог культур» або міжкультурна комунікація.

Ключові слова: міжкультурна компетентність, учитель іноземної мови, міжкультурна комунікація.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку вищої педагогічної освіти характеризується переходом на систему, одним із основних завдань якої є підготовка